

Mehriban Qasım qızı Ələsgərova⁶⁴
AKADEMİK YAZININ ƏSAS XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Müəllimlərdən tələbələrə qədər bir çoxlarının “yox mən yazma bilmərəm, çox çətindir” dedikləri akademik yazının nə olduğunu başa düşmək və hansı mərhələlərdən ibarət olduğunu bilmək lazımdır. Akademik yazı kollec və universitetlərdə istifadə olunan rəsmi yazı növüdür. Bu isə həm tələbələrin dərslər üçün hazırladıqları, həm də professor və müəllim heyətinin, eyni zamanda tədqiqatçıların elmi materiallar yazmaq üçün istifadə etdikləri yazı növüdür. Akademik yazı orta məktəblərdə o qədər də çox istifadə olunmur, yalnız məktəblərdən asılı olaraq müəyyən siniflərdə akademik yazı tərzini tələb oluna bilər.

Akademik yazı ümumiyyətlə kifayət qədər formal, obyektiv (şəxsi olmayan) və texniki xarakter daşıyır. Sıxılmalar və ya qeyri-rəsmi lüğət kimi təsadüfi və ya danışq dilindən qaçınmaqla rəsmidir. İnsanlara və ya hissələrə birbaşa istinad etməkdən qaçaraq, bunun əvəzinə obyektləri, faktları və fikirləri vurğulamaqla şəxsiyyətsiz və obyektivdir. İntizam üçün xüsusi lüğətdən istifadə etməklə texnikidir [9].

Akademik yazının dörd əsas növü təsviri, analitik, inandırıcı və tənqididir. Bu yazı növlərinin hər birinin özünəməxsus dil xüsusiyyətləri və məqsədləri var [3].

Əgər ilk dəfə akademik yazı yazacaqsınızsa o zaman aşağıdakı beş addımı yadda saxlamayın işinizin keyfiyyətli və diqqətəlayiq olmasına yardım edə biləcək.

1. Mövzunu seçin
2. Araşdırma aparın
3. Kontur yaradın
4. Esseni yazın
5. İşinizi redaktə edin [8]

Akademik yazıda diqqətdə saxlamalı olduğunuz daha bir məsələ yazının dili ilə bağlıdır. Akademik yazı yazarkən dialektlərdən, ara sözlərdən çəkinmək elmi və ciddi formatda formal dildən istifadə etmək mütləqdir. Yazıda formal ton əvvəldən sona kimi saxlanılmalı, müəllifin mənasını aydın şəkildə çatdıran dəqiq dil seçilməlidir.

Akademik yazı adətən üçüncü şəxs POV-də (nöqtəyi-nəzəri (POV- Point of view) yazılır, çünki onun diqqəti rəyi dəstəkləmək və ya məsləhət verməkdən daha çox faktlar üzərində maarifləndirməkdir.

Akademik yazıların əksəriyyəti tədqiqat nəticələrinin bildirilməsini nəzərdə tutduğundan, o, tədqiq olunan xüsusi tədqiqat suallarına diqqət yetirir.

Akademik yazı məntiqi olaraq xətti, faktiki şəkildə təşkil edilməlidir [3].

Akademik yazının inkişafı o qədər də asan və qısa müddətə başa gələ biləcək bir proses deyil. Bu dərin və hərtərəfli zehni və emosional əmək tələb edən bir proses olduğuna görə, sadə bir məqalə oxumaqla ya da treyninqdə iştirak etməklə yaxşı yazı ortaya gətirmək mümkün deyil. Uğurlu şəkildə akademik yazı yazmağı bacarmaq üçün dərin və hərtərəfli düşüncə, dözümlü və təcübə də lazımdır. Əgər ciddi surətdə akademik yazınızı inkişaf etdirmək və bu sahədə uğur qazanmaq istəyirsinizsə aşağıdakı qeydləri daim nəzərinizdə saxlayıb əməl etməlisiniz.

- a) İlk öncə yazı vərdişlərinizi normal şəkildə inkişaf etdirin;
- b) tədqiq edəcəyiniz sahəni dərinləndirərək müasir və lazımlı ədəbiyyatlarla tanış olun;
- c) dil biliyinizi qrammatikanızı daha da təkmilləşdirin;
- d) tərtib etmək, yenidən nəzərdən keçirmək kimi yazı proseslərini inkişaf etdirin ;
- e) Yazmağa başlamazdan əvvəl nə yazacağınızı, nə demək istədiyinizi dəqiqləşdirin və sözlünüzü necə deyəcəyinizə əmin olun;
- f) mövzunu müəyyənəşdirin: yəni haqqında daha geniş məlumatınız olan, maraq dairənizi əhatə edən bir mövzu seçmək sizə çox kömək edə bilər;
- g) mövzunuz haqqında topladığınız qeydlərdən fikrinizi sübut edərkən istifadə edə bilərsiniz;
- h) seçdiyiniz mövzunuz üçün çox diqqətli və cəlbədicə tezis vacib olduğunu unutmayın. Aydın şəkildə yazılmış bir tezis işiniz üçün ilk uğurunuz olacaq.

Nəyi yazacağınızı, hansı ardıcılıqla davam edəcəyinizi və hansı sübut və faktlardan istifadə edəcəyinizi artıq müəyyən etmişsinizsə artıq yazmağa başlaya bilərsiniz.

Mən yazma bilməyəcəm çətindir deyənlərə aşağıdakı məsləhətlərimi verə bilərsiniz. İlk öncə hansı mövzuda yazacağımıza qərar verdikdən sonra həmin mövzu ilə bağlı araşdırmalar aparın və qeydlər edin. Bu daha çox həm də yazacağınız esseni növündən asılı olacaq. Yəni esseni növünə görə daha çox araşdırmaya ehtiyac ola bilər. Bu sizin son təttiliniz, ən çox sevdiyiniz fəsil, yaxud da başqa bir mövzu ola bilər. Yazacağınız mövzu ilə bağlı kifayət qədər məlumat topladıqdan sonra ilk öncə Test bəyanatınızı yazmalısınız. Bəzən özünüzdə aid olan daha çox şəxsi xarakter daşıyan, yəni sizin şəxsi fikirlərinizi verəcəyiniz mövzu yazdıqda araşdırmaya o qədər də ehtiyac olmur. Sadəcə fikirlərinizi doğru istiqamətə yönəldib cəmləşdirməyiniz kifayətdir. Lakin verəcəyiniz arqumentin daha güclü və elmi olmasını istəyirsinizsə, o zaman dəqiq və nüfuzlu mənbələrə müraciət etsəniz gözəl nəticə əldə etmiş olarsınız. Seçdiyiniz məlumatların hamısının internet vasitəsi ilə toplamağa çalışmayın, burada qəzet, jurnal, kitab da köməyinizə gələ bilər. İnternet saytlarından istifadə edərkən orada verilən bütün materialları tam

⁶⁴ BDU-nun İngilis dili (təbiət fakültələri üzrə) kafedrasının müəllimi, mehribanalasgarova@bsu.edu.az

doğru kimi götürməyiniz məsləhət deyil .O materialları ilk öncə araşdırıb sonra istifadə etsəniz daha yaxşı olar. Essədə istifadə edəcəyiniz bütün məlumatlar haqqında biblioqrafik məlumatlar, əgər irinternet saytıdan götürmüşünüzsə linki, kitab və ya jurnalırsa çap olunduğu nəşriyyat, səhifə sayı, istinad etdiyiniz səhifə və s. kimi məlumatları əvvəlcədən yazıb hazır saxlamamız məsləhətdir. Essenin sonunda istifadə etdiyiniz istinadları siyahı şəkildə verəcəyinizə görə buna ciddi şəkildə əməl edin.bütün bunlar hazır olduğdan sonra kontur yaratmaq lazımdır. Hazır vəziyyətdə olan materialınızı necə təşkil edəcəyinizi dəqiqləşdirin. Sizin esseniz ilk öncə giriş ilə başlamalı və bir necə paraqrafdan, sonda isə verəcəyiniz nəticədən ibarət olmalıdır. Hər yeni paraqraf təzə bir fikrə aid olmalıdır. Lakin paraqrafları yazarkən xronoloji ardıcılığa və fikir ardıcılığına mütəlak nəzarət etməlisiniz. Unutmayın axıcılıq və ardıcılıq sizin essenizin daha diqqətə layiq olmasına zəmin yaradacaq amillərdən biridir. Yazdığınız hər təzə paraqraf oxucuya yazdığınız hissənin əsas ideyasını bildirmək üçün giriş sözü ilə başlamalıdır. Burada siz faktlardan, statistik məlumatlardan istifadə edərək verdiyiniz fikrinizi tam əsaslandırma bilərsiniz. Bu zaman istifadə etdiyiniz məlumatların mənbəyini sitat kimi təqdim etməlisiniz ki yazınız plaqiat kimi qəbul edilməsin.Çünki akademik yazı üçün qarşıya qoyulan sət tələblərdən ən vacibinin yazı zamanı plaqiata yol verilməməsidir.

Girişə başlayanda tezis bəyanatınızı seçin və həmin bəyanatı izah edə bilən bəzi ümumi cümlələrdən istifadə edin. Seçdiyiniz sözlərə diqqət edin akademik yazıda elmi və dərin mənalı sözlərdən dha çox istifadə əsas şərt deyil, əsas şərt seçdiyiniz sözün yerində və dolğun mənalı olmasıdır.

Paraqraflar yazıldıqdan sonra sonuncu “Nəticə” yazılmalıdır. “Nəticə” əslində bütün yazdıqlarınızın qısa forması ya da işiniz haqqında gəldiyiniz nəticədir. Bura da çox şey yazmağa ehtiyac yoxdur. Bir neçə cümlədə öz fikirlərinizi izah edə bilərsiniz. Nəticə yazmaq kifayət qədər çətin işdir, çünki söyləməyə maraqlı və ya faydalı bir söz tapmaq çox zaman müşkül olur. Nəticə cəlbedici və maraqlı olmalıdır. Nəticə akademik yazıların, adətən, iki funksiya daşıyan daha qısaldılmış variantlarıdır. Birinci funksiya - yazıda əhatə olunan əsas məqamları yekunlaşdırmaq və bir yerə toplamaq. Buna həm də “geriyə baxma” deyirlər; ikinci funksiya isə əsas hissədə qoyulan məsələ ilə bağlı son şərhləri və mühakimələri verməkdir. Son şərhlərə elmi işi təkmilləşdirmək üçün təkliflər etmək və gələcək istiqamətlərə fokuslanmaq daxil edilə bilər. Elmi yazı işi və tədqiqat işlərində nəticə, adətən, daha mürəkkəb olur və buraya tapıntıların əhəmiyyəti və gələcək iş üçün tövsiyələr daxildir. Elmi işin və ümumi nəticələrin müzakirə bölməsində əhatə olunduğu tədqiqat məqalələrində nəticənin olması istəyə bağlıdır [3].

Sonuncu mərhələ yazdığınız yazının redaktəsi olduğuna görə bu hissə eyni zamanda bütün işinizin yekunu olaraq buraxdığınız – qrammatik, orfoqrafik və üslub səhvlərinizi, durğu işarələrini düzəltmək üçün sərəit yaradacaq. Bu zaman siz bir yox, bir neçə dəyişiklik edə bilərsiniz. Bəyənmediyiniz ya da artıq hesab etdiyiniz cümləni çıxarda və ya başqa formada daha rəsmi, daha geniş və daha aydın şəkildə yazı bilərsiniz. İstifadə etdiyiniz faktları və tarixləri, rəqəmləri təkrar-təkrar mütəlak nəzərdən keçirin ki, sonra onların dəqiqliyi ilə bağlı suallar yaranmasın. Akademik yazı daha çox səbr və dəqiqlik tələb etdiyini nəzərə alıb bütün sadalananlara əməl etməsinizsə o zaman arxayı şəkildə son nöqtəni qoya bilərsiniz.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. <https://www.aznews.az/news/cemiyvet/100594.html>
2. http://cnc.az/wp-content/uploads/2014/12/Beledci-Son_22.08.14.pdf
3. https://azkurs.org/pars_docs/refs/31/30174/30174.pdf
4. <https://az.socmedarch.org/what-is-academic-writing-1689052-5708>
5. <http://www.anl.az/down/megale/525/2016/yanvar/474879.htm>
6. <https://elnurkaimov.wordpress.com/2017/11/04/akademik-yazinin-10-qaydasi/>
7. <https://lafayettefirefighters.com/az/difference-between-academic-writing-and-non-academic-writing>
8. [https://www.kau.edu.sa/files/0013287/subjects/academic-writing-handbook-international-students-3rd-ed%20\(2\).pdf](https://www.kau.edu.sa/files/0013287/subjects/academic-writing-handbook-international-students-3rd-ed%20(2).pdf)
9. <https://www.sydney.edu.au/students/writing.html>
10. <https://grammar.yourdictionary.com/word-definitions/definition-of-academic-writing.html>
11. <https://www.routledge.com/blog/article/what-is-academic-writing-and-other-burning-questions-about-it>

Açar sözlər: akademik yazı, təhsil,oxu, vərdis, esse

Key words:academic writing, education, reading, skill, essay

Ключевые слова:академическое письмо, образование, чтение, навыки, esse

Akademik yazının əsas xüsusiyyətləri

Xülasə

Akademik yazı bəziləri üçün çətin olsa da, tələblərə və qaydalara əməl etməklə bu baryeri asanlıqla aşmaq olar.Akademik yazı ciddi və formal dildə yazılan və ancaq tələb olunan yerdə işlənən yazı növüdür.Akademik yazı sizdən obyektiv və qeyri-şəxsiyyətli olmağı tələb etsə də (şəxsi hissləri qeyd etmədən), çox vaxt yenə də öz fikrinizi bildirməli ola bilərsiniz. Akademik yazı yazarkən faktlara, tarix və rəqəmlərə daha diqqətlə yanaşmalı istifadə etdiyiniz hər bir materialı araşdırdıqdan sonra verin .

The main features of academic writing

Summary

Although academic writing is difficult for some people , this barrier can be easily overcome by the following rules and regulations. Academic writing is a type of writing that is written in a serious and formal language and only used where required. Though academic writing requires you to be objective and impersonal (without mentioning your personal feeling), you often still

have to express your opinion. While writing an academic article you should pay more attention to the facts history and figures after researching each material you use.

Основные черты академического письма

Резюме

Хотя академическое письмо является трудным для некоторых этот барьер можно легко преодолеть, соблюдая требования и правила. Академическое письмо — это тип письма, которое написано на серьезном и формальном языке и используется только там, где это необходимо. Хотя академическое письмо требует от вас быть объективным и безличным (не говоря уже о личных чувствах), вам все же, возможно, придется высказать свое мнение. При написании академической статьи будьте осторожнее с фактами, историей и цифрами.

Rəyçi: Prof.A.Q.Abbasov